

Anna Poots
Rahandusministeerium
Suur-Ameerika tn 1
info@fin.ee

Teie 07.11.2025 nr 12.2-1/4835-1

Meie 25.11.2025 nr YLD-14/2025-27

Ettepanekud seoses riigihangete direktiivide
läbivaatamisega

Oleme saanud seisukoha esitamiseks riigihangete direktiivide avaliku konsultatsiooni küsimustiku, eesmärgiga muuta riigihangete reeglid lihtsamaks, paindlikumaks ning vähendada töö- ja halduskoormust nii hankijatele kui ka pakkujatele.

Eesti ühe suurima hankijana peame väga oluliseks, et hankemenetlused oleksid vähese halduskoormusega ning menetlusi oleks võimalik läbi viia mõistliku aja jooksul mõistlike kuludega. Toetame kõiki Rahandusministeeriumi poolt Euroopa Komisjonile juba esitatud ettepanekuid.

Esitame mõningad täiendavad ettepanekud:

1. Kolmandatest riikidest pärit kaupade ligipääsupiirangud. Rahandusministeeriumi poolt on Euroopa Komisjonile esitatud ettepanek, et selgemini tuleb reguleerida nende pakkujate ligipääsu Euroopa Liidu hanketurule, kes on pärit kolmandatest riikidest (st ei ole EL liikmesriik, muu Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriik või Maailma Kaubandusorganisatsiooni riigihankalepinguga ühinenud riik). Nõustume selle seisukohaga, kuid lisaks toome välja, et kui eesmärgiks on vältida teatud kaubaturgudega seotud julgeolekuriske, siis pakkujate asukohapõhised piirangud seda ei lahenda. Selgemini on vajalik reguleerida ka kaupade päritoluga seotud aspekte, sest kolmandatest riikidest pärit pakkujad asutavad ettevõtteid Euroopa Liidus ning pakuvad enda tooteid liikmesriikides asutatud ettevõtete kaudu. Teatud valdkondades on kujunenud majanduslik sõltuvus kolmandate riikide (nt Hiina) tehnoloogiast või nende toodetest, mis tänases julgeolekuolukorras tõstavad oluliselt riski teenuste toimimisel ja võivad kaasa tuua ohu riigi julgeolekule. Seega on lisaks asukohapõhiste piirangutele vajalikud ka selgemad piirangud, mis on seotud kaupade päritoluga.

2. Läbirääkimiste võimaluste laiendamine. Erasektori hanketes on läbirääkimistega ostuprotsessid tavapäraseid ning läbirääkimisi peetakse ostuprotsessi loomulikuks osaks. Direktiivide kohaselt on võimalik läbirääkimistega menetlusi kasutada väga piiratud juhtudel. Hankemenetlustes peaksid läbirääkimiste võimalused olema märksa laialdasemad. Võistlevas dialoogis ja konkurentsipõhises läbirääkimistega hankemenetluses on võimalik küll läbirääkimisi pidada, kuid menetlused on mitme-etapilised ning kogu protsessina väga ajamahukad. Kaaluda tuleks võimalust pidada läbirääkimisi ka avatud ja piiratud hankemenetluses, sest see võib olla märksa efektiivsem viis kulude kokkuhoiuks ning avaliku sektori eesmärkide saavutamiseks, kui mitme-etapilised läbirääkimistega hankemenetlused. Oluline on, et läbirääkimiste ulatus oleks läbipaistvalt reguleeritud ning hankijad tagaksid pakkujate võrdse kohtlemise läbirääkimiste käigus.

3. Keskse hankija riigihangete tugiteenuste laiendamine. Avaliku sektori hankijad võivad sõlmida keske hankijaga lepingu keske riigihanke teenuste osutamiseks ning sellise lepingu sõlmimiseks ei pea hankijad direktiivides sätestatud menetlusi läbi viima (st tegemist on erandiga). Keskse hankijaga sõlmitud lepingud võivad hõlmata ka riigihangete tugiteenuste osutamist. Riigihangete tugiteenusteks loetakse hankemenetlust toetavaid tegevusi (nt hankelepingute sõlmimiseks vajaliku tehnilise taristu võimaldamine, hangete läbiviimise või korraldamise alane nõustamine jm). Leiame, et võimalused kesksete hankijate kompetentsi kasutamiseks võiksid olla laiemad ning need ei pea piirduma üksnes riigihanke raames tehtavate toimingutega. Teeme ettepaneku:

a) selgelt defineerida, et kesksete hankijate riigihangete tugiteenuste hulka kuuluksid ka hankelepingu täitmisega seotud tugiteenused, nagu näiteks korraldatud/ nõustatud riigihanke hankelepingu täitmise projektijuhtimise teenus, mis võimaldaks kesksete hankijate kompetentsi märksa paremini ära kasutada. Riigi Kinnisvara AS on määratud vabatahtlikuks keskseks hankijaks kinnisvara arendus- ja korrashoiuvaldkonna riigihangetes ning võib korraldada riigihanket teiste hankijate eest. Samas on tänase teadmise kohaselt keske hankija roll siiski ära kitsendatud hankemenetluse toimingutega, kuid sama riigihanke hankelepingu projektijuhtimist ei ole võimalik tellida ilma riigihanget korraldamata.

b) selgelt defineerida, et keske hankija riigihangete tugiteenuseks loetaks hankelepingu täitmise kontrolli, tagamist ja hankelepingu projektijuhtimise teenust, isegi kui see ei järgne keske hankija korraldatud riigihankete (st nimetatud teenuseid võib keskselt hankijalt tellida ka ilma riigihanke korraldamise või nõustamiseta).

Riigihangete tugiteenuste laiendatud käsitlus võimaldaks keske hankija potentsiaali paremini ära kasutada.

4. Digitaliseerimine ja EL-üleste andmebaaside kasutamine. Regulatsioonide kehtestamisel tuleb tagada, et hankijatele ja pakujatele kohalduvad nõuded oleksid igas liikmesriigis täidetavad mõistliku pingutuse ja ajakuluga. Täna on erinevate tõendite taotlemine ja saamine liikmesriigiti väga erinev, mistõttu oleks vajalik luua EL liikmesriikide ühine andmebaas, mis võimaldab saada riigihangetes vajalikke tõendeid ühetaolistel alustel mistahes liikmesriigi äriühingu vm ettevõtja kohta (nt maksuandmed, karistatuse andmed, sotsiaalkindlustusmaksete tasumine jm).

5. VKE-de huvidega arvestamine – administratiivsete nõuete täitmine või tegelike tulemuste saavutamine. Riigihangetega hõlmatud rahaliste vahendite kaudu on võimalik olulisel määral suunata ja kujundada riikide strateegilisi eesmärke, sh aidata kaasa innovatsioonile, edendada keskkonnahoiu eesmärke jm. Mistahes reeglite kehtestamisel tuleb tagada, et keskendutakse tegelike tulemuste saavutamisele, mitte pelgalt administratiivsete nõuete täitmisele. Toome mõned näited seoses VKE-de huvide kaitsega, mille puhul on küsitav regulatsiooni vajalikkus ja eesmärgipärasus, sest mõned nõuded on kas pelgalt formaalsed või hankijate autonoomiasse asjatult sekkuvad:

a) Direktiivide järgi peab hankija põhjendama riigihanke osadeks jagamata jätmist. Regulatsiooni eesmärgiks on võimaldada hangetel osaleda ka VKE-del. Samas on teada, et nii Eestis kui ka Euroopa Liidus on VKE-d osakaal 99% kõikidest ettevõtetest, mistõttu ei ole võimalik hangete korraldamisel VKE-de vajadustest mööda vaadata. Põhjendamiskohustuse ära kaotamine ei seaks ohtu VKE-de võimalusi hangetel osaleda, kuid hoiaks kokku hankijate aega, sest reeglina ei esitata hangete osadeks mittejaotamisel sisulisi, vaid trafaretseid (mõnikord ka otsitud) põhjendusi.

b) Otsemaksed alltöövõtjatele. Otsemaksete regulatsiooniga soovitakse edendada VKE-de osalust riigihangetes, samuti on sellele meetmele omistatud turgu tasakaalustavat mõju. Siiski tuleb välja tuua, et taoline meede toob kaasa olukorra, kus hankija peaks olema vahendajaks kolmandate isikute vahelistes tsiviilõiguslikes suhetes ning selle positiivne mõju on küsitav. Isegi kui alltöövõtja jaoks positiivne mõju ka avalduks, siis hankija ja peatöövõtja vaatest on mõjud igal juhul negatiivsed (ressurss nende nõuetega tegelemiseks kulutatakse sõltumata sellest, milline on selle protsessi lõpptulemus).

6. *Gold-platingu* vältimine siseriiklikus õiguses. Sõltumata direktiivide võimalikest muudatustest tuleks tagada, et siseriiklikud sätted ei saaks olema direktiividest rangemad.

Lugupidamisega
(allkirjastatud digitaalselt)
Merle Salmistu
kinnisvarateenuste hankeosakonna juht